

Vklad Anny Preinerovej do rozvoja profesijnej andragogiky

*Doc. PhDr. Petronela Lauková, PhD.
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*

Anotácia

Štúdia sa zaoberá v chronologickej postupnosti biodromálnou faktografiou vysokoškolskej učiteľky, ktorá stála pri etablovaní andragogiky ako vedného odboru na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Svojou vedeckou prácou v oblasti ekonomiky vzdelávania a personálneho manažmentu, s akcentom na rozvoj ľudských zdrojov, významne ovplyvnila vývoj profesijnej andragogiky nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. Je príkladom moderného, humanisticky konajúceho vysokoškolského učiteľa, ktorý zostáva pre mnohých študentov vzorom i počas ich ďalšej kariéry.

Annotation

The study chronologically maps the sequence of biodromal factography of University teacher, which was present at the establishment of andragogy as the scientific discipline at the Philosophical faculty of Comenius University. Her scientific work in the field of economy of education and personal management, with focus on the development of human resources, she significantly influenced the forming of professional andragogy not only in Slovak republic, but also abroad. She is an example of a modern, humanistically-acting University teacher, which remains a role model for many students even during their further careers.

Kľúčové slová

Anna Preinerová, profesijná andragogika, ekonomika vzdelávania, rozvoj ľudských zdrojov.

Key words

Anna Preinerová, professional andragogy, economy of education, development of human resources.

Úvod

„Nemá sa pracovať preto, aby sa dalo žiť, ale treba žiť, aby sme mohli pracovať a získavať vzdelanie – nie pre svoj vlastný prospech, ale preto, aby sme boli užitoční človeku a jeho prostrediu. Pokúsme sa vštepiť tieto ušľachtilé princípy mladej generácii, vychovajme ju v duchu dobra, úcty a spravodlivosti – potom si správnu cestu životom nájde sama. A čas ju presvedčí o tom, že je to cesta budúcnosti...“

Jozef Kukura

Docentka Anna Preinerová podstatnú časť svojho profesijného života venovala rozvoju andragogiky ako vedného i študijného odboru a svojou vedeckou a pedagogickou činnosťou významne prispela ku kreovaniu katedry andragogiky a rozvoju profesijnej andragogiky a ekonomiky vzdelávania. Je autorkou významnej monografie Ekonomika vzdelávania I, viac ako päťdesiat vedeckých odborných štúdií a stoviek citácií v domácich a zahraničných odborných časopisoch a zborníkoch.

Životná a profesijná dráha

Anna Preinerová, rodená Dičérová, sa narodila 22.10. 1940 v Močenku (po druhej sv. vojne premenovaného na Mučeníky; začiatkom 50 rokov, keď začínajúca tvrdá kolektivizácia vyvolávajúca u mnohých obyvateľov roľníkov analógiu s cirkevnými mučeníkmi, došlo k zmene názvu na Sládečkovce a po roku 1989 bol obci prinavrátený jej pôvodný, historický názov Močenok), v rodine roľníka, neskôr robotníka (Štefana). Matka (Mária) bola domáca. Brat Tibor pracoval ako automechanik, od 90 rokov je súkromným podnikateľom, dcéra Petra je právničkou (osobná komunikácia, 2017).

Vždy sa hrdo hlásila k rodnej obci a svojim rodákom ochotne, v rámci svojich možností pomáhala.

Povinnú školskú osemročnú dochádzku (1947-1955) absolvovala v rodisku a Jedenásťročnú strednú školu v Šali, kde v roku 1958 zmaturovala. Udalosti, ktoré sa odohrávali v tom čase na politickej scéne, vyznačujúce sa tvrdou komunistickou diktatúrou vo všetkých oblastiach spoločnosti, negatívne zasiahli aj jej rodinu, ktorá bola zaradená medzi „spoločensky nespoľahlivé“ a ona z toho dôvodu, napriek dosiahnutým výsledkom nedostala odporúčenie študovať na vysokej škole.

Zamestnala sa ako manipulantka v Medzimestskej telefónnej a telegrafnej ústredni v Bratislave. Profesia manipulantky bola v tom čase zaradená do „R kategórie“, robotníckej, čo jej umožnilo v ďalšom školskom roku prihlásiť sa na vysokoškolské štúdium s vlastným kádrovým posudkom. V rokoch 1959 – 1964 študovala na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave, na odbore ekonomiky priemyslu. Po úspešnom ukončení vysokoškolského štúdia musela na základe tzv. miestenkového zákona nastúpiť pracovať do Východoslovenských železiarní Košice, oblasť valcovní. Po roku vďaka zmeneným rodinným pomerom (čo zákon umožňoval) sa vrátila do Bratislavy a zamestnala sa v Štátnej banke Československej ako referentka na úseku financovania investícií. Po organizačných zmenách, znamenajúcich o. i. spájanie investičných úsekov s prevádzkovými (1967), prešla pracovať do Výskumného ústavu kultúry a verejnej mienky, do kabinetu ekonomiky kultúry. Zaradila sa do kolektívu pracovníkov, ktorý sa pod vedením riaditeľa profesora Pavla Pašku snažil už v tomto období plne presadzovať vedeckú objektivnosť a autonómnosť v podmienkach našej kultúry (Šinka, 2012). V zimnom semestri školského roku 1967/1968 zároveň začala externe vyučovať Podnikovú ekonomiku a národné hospodárstvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (Archív, FiFUK).

V tomto kontexte možno konštatovať, že 60te roky 20.storočia, najmä ich druhá polovica sa vyznačovali markantným, spoločensko-politickým odmäkom, prejavujúcim sa vo všetkých sférach štátu a vytvárajúcim živný rámec pre tvorivú činnosť zamestnancov. Toto všetko významne ovplyvnilo aj profesijnú kariéru Anny Preinerovej.

V oblasti ekonomickej, tzv. Komárkova reforma, vypracovaná na Prognostickom ústave Československej akadémie vied, významnou mierou kládla dôraz na trhové vzťahy v ekonomike štátu, ako základný predpoklad efektívneho podnikania a dosahovania žiadúcich hospodárskych výsledkov. Pozoruhodné zmeny priniesol i nový vysokoškolský zákon (č.19/1966), ktorý už nekládol vo výučbe hlavný akcent na ideologickú stránku vyučovacieho procesu, ale na skvalitnenie príslušnej odbornosti. Okrem prinávratenia niektorých akademických titulov v značnej miere obnovil i akademické slobody.

Z novej „Pražskej jari“, ako toto obdobie nazval A. Dubček, sa ľudia dlho netešili. 21.augusta 1968 spojenecké vojská Varšavskej zmluvy pristúpili k okupácii Československa...aby pomohli potlačiť u nás „kontrarevolúciu“.

Táto „pomoc“ mala byť krátkodobá, trvala však dlhých 20 rokov. Ako zhodne konštatujú autori venujúci sa danej problematike (Čaplovič, 2000; Mannová, 2003), tzv. normalizačné obdobie predstavovalo tak po stránke politického smerovania ako i ekonomickej zastavenie sľubne sa rozbieha-

júceho reformného hnutia. Z republiky emigroval veľký počet produktívneho obyvateľstva. „Normalizačný proces“ prinavrátil našu ekonomiku na jednostrannú orientáciu spolupráce v rámci RVHP, ktorej členské krajiny boli charakteristické prevažne nízkou výkonnosťou ekonomiky, čo malo logicky za následok ďalšie prehlbovanie zaostávania našej republiky za vyspelým svetom vo všetkých oblastiach.

Vedenie štátu vyzdvihovalo existujúce sociálne istoty (pracovná povinnosť vyplývala zo zákona), bezplatné zdravotníctvo, školstvo, dostupnosť bývania, fungujúci dôchodkový systém a iné.

V 80 rokoch sa vyspelým ekonomikám krízové prepady podarilo zastaviť a v polovici tejto dekády už zaznamenávali markantný hospodársky rast, kdežto u nás v tomto období rast súhrnného ukazovateľa výkonu našej ekonomiky - národného dôchodku - bol len o niečo vyšší ako 1 %, čím samozrejme pri udržiavaní životnej úrovne obyvateľstva absentovali žiadúce prostriedky na inováciu hospodárstva krajiny (osobná komunikácia, 2017).

Okrem ekonomických dopadov malo tzv. normalizačné obdobie podľa Sovietskeho vzoru upevnenie železnej opony (zvýšená ostražitosť hraníc), politických čistiek vo všetkých sférach života spoločnosti – kultúru a školstvo, najmä vysoké nevynímajúc. V tom čase vedecký tajomník Výskumného ústavu kultúry a verejnej mienky usúdil, že sa treba zamerať čisto na problematiku kultúry a neudelil Anne Preinerovej súhlas na externú výučbu, napriek tomu, že už bola prijatá na externú aspirantúru na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave so zameraním na menové vzťahy. Od apríla 1973 prešla z uvedeného dôvodu pracovať na Univerzitu Komenského ako interná pracovníčka. Prišla už do zmenených podmienok, nakoľko normalizačný proces priniesol po vzore aplikovanom v NDR (Nemecká demokratická republika) vytvorenie Ústavov marxizmu – leninizmu na univerzitách (UML UK), zložených z piatich oddelení; Oddelenie dejín MRH a KSČ, Marxistickej filozofie, Politickej ekonómie, Vedeckého ateizmu a Vedeckého komunizmu. Ústav mal svojho riaditeľa, podriadeného rektorovi univerzity a troch námestníkov. V polovici 70 rokov nariadením mestského výboru KSS všetci učitelia ústavu museli byť členmi KSČ, čo sa vzťahovalo aj na vedeckých aspirantov.

Na základe uvedených zmien si musela Anna Preinerová pribrať nový predmet z politickej ekonómie. Keďže téma jej dizertačnej práce bola zameraná na kapitalistický menový systém, vybrala si politickú ekonómiu súčasného kapitalizmu, zaoberanie ktorou sa pri písaní kvalifikačnej práce ukázalo ako prínosné. Okrem toho pokračovala vo výučbe podnikovej ekonomiky a ekonomiky kultúry pre poslucháčov kulturológie. Po dohode s no-

vým školiteľom prof. Ing. Danielom Šed'om, CSc., ktorý, vychádzajúc z vrcholiacej menovej krízy medzinárodného menového systému, navrhol pozmeniť konečný názov jej dizertačnej práce na „Kapitalistický menový systém a príčiny jeho krízy“. Vďaka materiálom získaných z kontaktov Univerzity v Erlangene (NSR) sa jej podarilo spracovať danú problematiku tak, že aj napriek povinnému percentu politického prístupu bola jej analytická práca hodnotená odborníkmi vysoko pozitívne. Kandidátsku dizertačnú prácu v júni 1980 úspešne obhájila (Archív, UK).

Po návrate z materskej dovolenky (1983) sa znovu zapojila do pracovného pomeru na UML UK, stala sa členkou komisií pre obhajobu a vedenie rigorózných, doktorandských a habilitačných kvalifikačných prác a ročníkovou učiteľkou. Vo vedeckej práci sa zameriavala na podstatu a význam problémového vyučovania a postavenie slovenských žien na trhu práce. Nové poznatky sa snažila využívať v pedagogickom procese.

Po Nežnej revolúcii prešla pracovať na Katedru vzdelávania dospelých, ktorá sa premenovala v roku 1990 na Katedru andragogiky. Vo výučbe ekonomických predmetov na katedre kulturológie a žurnalistiky FFUK pokračovala ďalej.

Hlavný predmet, ktorý mala na katedre andragogiky zabezpečovať, bola hraničná vedná disciplína ekonomika vzdelávania. Keďže v tom období na katedre pôsobil aj ďalší ekonóm, profesor Pastier, vedenie rozhodlo, že sa bude zameriavať predovšetkým na makroekonomické vzťahy vzdelania a ekonomiky, kolega na mikroekonomické a každý pripraví zo svojej oblasti učebnú pomôcku vo forme skrípt.

V roku 1993 jej vydalo edičné stredisko UK skriptá *Ekonomika vzdelávania I* (druhá časť pre chorobu autorky nevyšla). Jej obsahom je problematika určená predovšetkým poslucháčom andragogiky a pedagogiky. Autorka tu sleduje predovšetkým priblíženie a vysvetlenie makroekonomických vzťahov a ekonomiky, úlohu vzdelania v reprodukčnom procese a v konečnom dôsledku prínos vzdelania ku hospodárskemu rastu krajiny.

V prvej kapitole *Vzdelanie a jeho úloha v spoločnosti* vymedzuje ciele a úlohy vzdelávania, charakter a jeho funkčné aspekty, systém permanentnej výchovy a vzdelávania občanov a participáciu vysokej školy v predmetnom procese. V ďalšej časti, *Teoretické a metodologické východiská ekonomiky vzdelania*, zacieluje svoju pozornosť na úlohy ekonomickej teórie vo vzdelávaní vo vzťahu k rozvoju spoločnosti a charakteristiku predmetu ekonomiky vzdelania. V tretej kapitole sa venuje vzdelaniu ako faktoru ekonomického rastu a miestu rekvalifiká-

cie ako zdroju rastu integrálnej produktivity. Osobitnú kapitolu venuje prognostike a plánovaniu rozvoja vzdelávania, zásadám plánovania a prognostickým metódam používaným u nás a v zahraničí. Prínosné je taktiež spracovanie problematiky financovania vzdelávania, kde komparuje financovanie vzdelávania u nás a vo vyspelých krajinách, najmä v škandinávskych štátoch. Podáva ucelenú analýzu a prognózovanie zmien financovania vysokého školstva. V časti *Ekonomický rozmer vzdelania a jeho meranie* autorka analyzuje výnosnosť investícií do školstva s akcentom na klasifikáciu nákladov na vzdelanie. Posledná kapitola je venovaná v súčasnosti preferovanej a často diskutovanej problematike efektívnosti vzdelania, od pedagogickej až po sociálno – ekonomickú, s vymedzením a charakteristikou aspektov posudzovania. Vzhľadom na šírku problematiky i charakter zamerania, ekonomickým aspektom výchovy venuje priestor len okrajovo. Ako v závere uvádza, v tejto oblasti sa otvárajú ďalšie a ďalšie otázky, na ktoré budú prinášať odpovede ďalšie vedecké štúdie, čím je problematika otvorená do budúcnosti.

Na požiadanie veľkého medzinárodného strediska pre výskum rodiny sa priebežne venovala postaveniu slovenských žien na trhu práce, hľadaniu návrhov a východísk na zlepšenie existujúceho stavu s akcentom na vzdelávanie a kvalifikačný rast tejto cieľovej skupiny (osobná komunikácia, 2017).

Pravidelne vystupovala na domácich i zahraničných konferenciách s andragogickou problematikou.

Po odchode do dôchodku kolegu Doc. PhDr. Jána Pichňu, CSc. (1994) prebrala predmet základy personalistiky a v ďalšom roku aj personálny manažment. Ako sa hovorí...“ v jeho problematike sa našla“... o čom svedčí aj množstvo a kvalita bakalárskych a diplomových prác, ktoré viedla.

V publikačnej činnosti sa zameriavala na vzájomnú prepojenosť a podmienenosť poznatkov oboch disciplín (napríklad *Využitie profesijnej kompetencie andragóga v personálnom manažmente* 1999; *Ku stimulácii a motivácii pracovného konania* 1999; *Špecifická revitalizácie regiónov Slovenska* 2001).

9.5.1996 pred vedeckou radou FFUK v Bratislave obhájila habilitačnú prácu s názvom *Ekonomické aspekty vzdelávania dospelých* (Archív, UK). Práca sa v štyroch ťažiskových kapitolách zaoberá predovšetkým makroekonomickými vzťahmi vzdelania a ekonomiky. Cez teoretické a metodologické východiská ekonomického skúmania vzdelania a jeho funkčných aspektov sa ďalej venuje vzdelaniu ako faktoru ekonomického rastu s akcentom na úlohu kvalifikácie a rekvalifikácie i štruktúre ľudského kapitálu v tomto procese. Ďalej pripomína, že podmienkou efektívnosti ľudského ka-

pitálu tak z hľadiska jednotlivca ako i celospoločenského je jeho kvalifikované plánovanie a adekvátne financovanie tak, aby bola zabezpečená aplikabilita výsledkov (vedomostí, zručností, skúseností, schopností absolventov a pod.) vzdelávacieho procesu v praxi, pri čo najnižších vstupoch (nákladoch).

Docentka Anna Preinerová sa až do odchodu do dôchodku snažila maximálne využiť svoje vedomosti a schopnosti tak v rovine pedagogickej ako i v publikačnej a vedeckej. Najmä pri ekonomike vzdelávania sa snažila viesť poslucháčov andragogiky k osvojeniu postoja, že problematiku tejto vednej disciplíny musia chápať ako neekonomovia v širších súvislostiach ekonomických ale aj spoločenských. V oblasti vedecko-publikačnej ťažisko svojho pôsobenia zamerala predovšetkým na sociálno-ekonomické postavenie slovenských žien a úlohu ich vzdelávania nielen vo veku produktívnom „prípravnom na dôchodok“ ale i dôchodkovom. Úzko spolupracovala so sesterskou katedrou v Olomouci, kde zabezpečovala výučbu personálneho manažmentu, bola členkou štátnicovej komisie i komisie pre udeľovanie vedeckých hodností.

Po dlhoročnom odkladaní odchodu do dôchodku 31.8.2010 ukončila svoje vedecké a pedagogické pôsobenie na katedre andragogiky.

Aj po odchode do dôchodku jej vždy záležalo na rozvoji a ďalšom smerovaní andragogiky, ktoré pozorne sledovala. Na pracovisku bola tmelom kolegiálnych vzťahov a zostáva vzorom vysokoškolského učiteľa nielen pre bývalých kolegov ale i študentov.

Dňa 26.4.2018 po ťažkej chorobe svoj boj prehrala. Miesto posledného odpočinku je na cintoríne Vrakuňa, minulý cintorín Ružinov v Bratislave.

Spomienky študenta PhDr. Mariana Štermenského, PhD.

Docentka Preinerová mala veľký vplyv pri formovaní študentov andragogiky a to najmä prostredníctvom priamej interakcie na prednáškach ekonomiky vzdelávania dospelých alebo personálneho manažmentu a iných kurzoch, ktoré viedla.

Zdanlivo neandragogickú problematiku ekonomiky dokázala sprostredkovať pre študentov odborným a vysoko zrozumiteľným spôsobom. Nie vždy sme síce plne chápali význam investícií do rozvoja ľudských zdrojov ale prax nám dokazuje, tak ako predikovala naša prednášajúca, ich význam je široko spoločenský a je zárukou trvalo udržateľného rozvoja.

Až dnes dokážem naplno oceniť jej prezieravosť vychádzajúcu z hlbokého poznania aplikácie ekonomických princípov v oblasti rozvoja ľudských

zdrojov. Vývoj spoločnosti potvrdzuje jej predikcie smerom k rozvoju poznatkovej spoločnosti a dáva priestor k využívaniu poznatkov, ktoré nám pri prednáškach ale aj vo svojich študijných materiáloch sprostredkovala.

Vysoko si vážim spôsob, ktorým pristupovala k študentom a ktorý bol založený na rešpekte, tolerancii a otvorenosti. Spôsob, ktorým pristupovala k nám, svojim študentom by som dnes nazval kokreatívnym a to v tom zmysle, že prednášané témy nevnímala ako uzavreté a úplne prebádané ale podporovala živý záujem študentov, hlbšie poznanie a dodávanie odvahy k pretváraniu už existujúcich prístupov a k objavovaniu nových foriem aplikácie existujúcich postupov, či nástrojov.

Docentka Preinerová nám neodovzdala len odborné poznatky, ale naučila nás mať odvalu pred nepoznaným, uchovať si pokoru a rešpekt k práci iných, myslieť kriticky a veriť v efekt edukácie dospelých, ktorý sa prejavuje v mnohých oblastiach spoločenského života.

Je pre mňa príkladom moderného, humanisticky konajúceho učiteľa, ktorý zostáva pre mnohých jeho študentov vzorom počas ich ďalšej kariéry (Štermenský, 2017).

Záver

Univerzity a ich fakulty sú a vždy zostanú miestom, kde sa uchovávajú ideály a duchovné dedičstvá národa, ktoré určujú jeho ďalší vývoj. Idey, ktoré usmerňovali vývin novovzniknutých vedných odborov, ako aj myslenie odborníkov a vedcov boli v podstate vyslovené vo fakultných posluchárňach.

Zámerom štúdie bolo predstaviť osobný a profesijný profil, vedecké dielo a angažovanosť vysokoškolskej učiteľky, stojacej pri zrode významného vedeckého odboru andragogiky, ktorý má svoj význam a opodstatnenie najmä v súčasnosti, v období spoločensko-ekonomických zmien, kde vzdelanie a kvalifikácia sú základným determinantom zvyšovania kvality a produktivity práce.

Docentka Anna Preinerová svojou pedagogickou a vedeckou činnosťou, najmä významným dielom *Ekonomika vzdelávania I*, kde zdôrazňuje zákonitosti vzdelania a ekonomiky, analyzuje organizáciu a priebeh vzdelávacieho procesu, jeho personálne a materiálno-technické zabezpečenie s cieľom hlbšieho pochopenia jeho podstaty, taktiež spracovaním problematiky personálneho manažmentu a sociálno-ekonomického postavenia žien, prispela nemalou mierou k budovaniu profesijnej andragogiky. Je výzvou pre jej následníkov a pokračovateľov rozvoja vedného a študijného odboru andragogika.

Literatúra

- Archív Univerzity Komenského v Bratislave: Osobný spis doc. Ing. Anny Preinerovej, CSc. (so súhlasom docentky A. Preinerovej)
- Čaplovič, Dušan, 2000. *Dejiny Slovenska*. Bratislava : AEP, 2000.310s. ISBN 80-88880-39-4.
- Lauková, Petronela. 2017. Životopis A. Preinerovej [telefonický rozhovor]. Osobná komunikácia, 25.10.2017;12.11.2017;9.12.2017.
- Mannová, Eva. 2003. *Krátke dejiny Slovenska*. Bratislava : AEP, 2003. 369s. ISBN 80-8888-53-X.
- Rodinné fotografie doc. Preinerovej (so súhlasom doc. Preinerovej)
- Preinerová, Anna, 1993. *Ekonomika vzdelávania I*. Bratislava : FiFUK, 1993. 69s. ISBN 80-223-0709-2.
- Preinerová, Anna, 2002. *Ženy ako cieľová skupina andragogického pôsobenia*. In: Identifikácia cieľových skupín andragogického pôsobenia. Zborník štúdií riešiteľov VEGA MŠ SR č.1/6227/99. Bratislava, Gerlach Print v spolupráci s Katedrou andragogiky FF UK 2002, s.45-51.
- Preinerová, Anna, 1994. *Sociálno-ekonomické postavenie žien žiteľiek rodín v súčasných podmienkach*. In: Rodina ako predmet vedy. Zborník príspevkov z medzinárodného sympózia. Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, Bratislava, 1994, s.21-23.
- Preinerová, Anna, 1998. *Miesto personálneho manažmentu v kvalifikačnej príprave andragógov*. In: Profesionalita vo výchove a vzdelávaní dospelých. Zborník z ved. konferencie, konanej 10. dec. 1997 na FFUK v Bratislave. Bratislava, Katedra andragogiky FFUK 1998, s.31-38.
- Šinka, František, 2012. *Z histórie výskumu kultúry na Slovensku*. In Reflexie kultúry – príloha NO 11-12/2012. s. 36-38, ISSN 1335-4515.
- Štermenský, Marián. 2017. Spomienky študenta na doc. Annu Preinerovú [e-mail]. Správa pre Petronelu Laukovú. 9.október 2017 [cit.2017-12-20]. Osobná komunikácia.

